

Buurtonderzoek

‘Het effect van sociale cohesie op geweld, wanorde
en het gevoel van onveiligheid in buurten’

Rijksuniversiteit Groningen

Project Criminaliteit en veiligheid 2006

Suzanne Roeleveld (s1391402)

Anke Munnikma (s1420917)

Tom Watts-Jones (s1440926)

Coördinatoren: R. Veenstra

J.A. Pass

Inleiding

In dit onderzoek gaan we opzoek naar de vraag wat het effect is van sociale cohesie op de hoeveelheid wanorde, geweld en onveiligheidsgevoelens in buurten. Hierbij wordt de nadruk gelegd op interne processen in buurten. Buurten worden hier gedefinieerd als het deel van de wijk waar mensen wonen en de dagelijkse handelingen verrichten. Verschillende onderzoeken wijzen uit dat sociale cohesie in buurten van belang is voor het welzijn van mensen (De Vos, 2003; 2004a, De Vos e.a., 2000). Zo beschrijft De Vos, het belang van gemeenschap. Gemeenschap wordt omschreven als een groep van individuen met een interne structuur van wederkerigheidsrelaties. Wederkerigheidsrelaties zijn persoonlijke en langdurige relaties, waar mensen elkaar helpen en voor elkaar klaar staan. Binnen gemeenschappen is de sociale cohesie hoog. Mensen die leven in een buurt met een sterke sociale cohesie ontvangen meer sociale steun en hebben hierdoor minder last van angstgevoelens, depressieve stoornissen en gezondheidsproblemen (De Vos, 2003). Het krijgen van emotionele steun en het gevoel hebben dat anderen voor je klaar staan, zijn belangrijker dan praktische hulp.

In buurten met een hoge sociale cohesie is sprake van onderling sociaal vertrouwen en informele controle. Op dit gebied heeft Sampson veel onderzoek verricht. Sampson (1999) gebruikt de aspecten sociaal vertrouwen en informele controle om te meten hoe doelmatig een buurt is. Hiermee wordt bedoeld tot in hoeverre buurtbewoners zelf in staat zijn om gemeenschappelijke doelen na te streven, zoals het bewaken van de veiligheid en het schoonhouden van de straten.

In Nederland is op dit gebied een aantal buurtonderzoeken gedaan. Flap en Völker (2005) deden onderzoek naar de mate van gemeenschap, informele controle en collectieve kwaden in de buurt. Uit dit onderzoek bleek dat het gebrek aan gemeenschap in de buurt indirect kan leiden tot meer criminaliteit, doordat er minder informele controle is om afwijkend gedrag te sanctioneren. Dit hebben ze geanalyseerd aan de hand van de hoeveelheid en de kwaliteit van de soort relaties dat buuren met elkaar hebben. Dit onderzoek is gebaseerd op het onderzoek van Sampson.

Van Wilsem e.a. (2003) hebben in Nederland onderzoek gedaan naar de effecten van sociaal economische stijging of daling van buurten op de hoeveelheid criminaliteit in de buurt. Het gaat hierbij om het vermogen van buurtbewoners om collectieve doelen na

te streven, in dit geval, het handhaven van de openbare orde. Van Wilsem et al. meten de kans op slachtofferschap in de buurt. De data die Van Wilsem et al. hiervoor gebruiken zijn afkomstig van de Politiemonitor Bevolking (PMB) 1999, het centraal bureau voor de statistiek, Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) en het Regionaal Inkomensonderzoek (RIO). De resultaten van Van Wilsem et al. wijzen uit dat de kans op slachtofferschap hoger is naarmate de sociaal-economische achterstand van een buurt ook hoger is. Maar de kans op slachtofferschap is ook hoger in buurten die er sociaal-economisch op vooruit zijn gegaan. Het gaat dus niet zozeer alleen om de hoogte van Sociaal-Economische Status (SES) van de buurt, maar het is onder andere de verandering in SES waardoor de criminaliteit toe kan nemen. Deze resultaten bieden inzicht in hoe sociaal economische achterstand, en hoe veranderingen in een buurt wat betreft sociaal economische achterstand invloed heeft op slachtofferschap. Directe metingen van aspecten die het vermogen van de buurt beïnvloeden om collectieve doelen na te streven ontbreken in dat onderzoek. Van Wilsem et al. geven voor toekomstig onderzoek aan dat het meenemen van deze aanvullende, theoretische variabelen op buurtniveau nuttig zou zijn.

In Nederland is momenteel een beperkt scala aan data beschikbaar voor buurtonderzoek. Het CBS biedt data op verschillende niveaus; landelijk, provinciaal, gemeentelijk, stedelijk en op het niveau van wijken, buurten en straten. Deze data betreft onder meer de demografische kenmerken van een buurt of wijk, zoals de gemiddelde leeftijd, gezinssamenstelling, etnische afkomst en inkomen. Ook biedt het CBS de mogelijkheid om inzicht te krijgen in onder andere de mobiliteit en bevolkingsdichtheid. Deze gegevens zijn nuttig om inzicht te krijgen in de globale kenmerken van een buurt. Maar het CBS biedt geen gegevens over mogelijk onderliggende processen, zoals informele controle, sociaal vertrouwen en georganiseerdheid op de kwaliteit en leefbaarheid van de buurt.

Op gemeentelijk niveau wordt inzicht verkregen door middel van de leefbaarheidsmonitor (de enquête 'leefbaarheid en veiligheid'). De gemeente Groningen heeft vanaf 1996 tweejaarlijks onderzoek gedaan naar het oordeel van de bevolking over de leefbaarheid en veiligheid van buurten. In de trendrapportages wordt per wijk aangegeven wat de leefbaarheids- en veiligheidsbeleving van de bewoners is (Bureau Onderzoek, 2005). Ook wordt er gekeken naar de ontwikkelingen die hebben plaats

gevonden in de verschillende wijken. Hiermee kan bijvoorbeeld gekeken worden naar de effecten van wijkvernieuwing. De leefbaarheidsmonitor heeft een aantal zwakke punten. Ten eerste kijkt de leefbaarheidsmonitor wel naar gevoelens van veiligheid en de mate waarin men gehecht is aan een buurt, maar niet naar de achterliggende sociale processen waardoor dit tot stand komt. Ten tweede worden variabelen gemeten via één item. Door schalen te gebruiken die verscheidene items bevatten kan er een completer en betrouwbaarder beeld geschetst worden van de leefbaarheid van een buurt.

Uit het al bestaande onderzoek, van onder andere Sampson, komt naar voren dat buurtonderzoek wel degelijk van belang is om meer inzicht te krijgen in sociale processen met betrekking tot de mate van sociale cohesie in buurten. Dit onderzoek bekijkt wat het effect is van sociale cohesie op de hoeveelheid wanorde, geweld en onveiligheidsgevoelens in buurten. Sociaal vertrouwen is van belang, omdat het er voor zorgt dat mensen zich betrokken voelen in de buurt en er samen zorg voor dragen dat de buurt goed onderhouden wordt. Informele controle houdt in dat buurtbewoners op elkaar letten en elkaar sanctioneren wanneer regels worden overtreden. We verwachten dat sociale cohesie een verminderend effect heeft op de hoeveelheid wanorde, geweld en op het gevoel van onveiligheid. Naar aanleiding van Sampsons onderzoek komen we tot de volgende hypothesen. Hypothese 1 luidt: *Sociale cohesie heeft een negatief effect op de hoeveelheid wanorde in buurten.* Dit houdt in dat wanneer de sociale cohesie hoger is, de hoeveelheid wanorde in een buurt afneemt. Hypothese 2 luidt: *Sociale cohesie heeft een negatief effect op de hoeveelheid geweld in buurten.* Dit houdt in dat wanneer de sociale cohesie hoger is, de hoeveelheid geweld lager is. Hypothese 3 luidt: *Sociale cohesie heeft een negatief effect op het gevoel van onveiligheid in de buurt.* Hoe hoger de sociale cohesie, hoe lager het onveiligheidsgevoel. Aan de hand van deze hypothesen kan bekeken worden of de schalen van Sampson ook in Nederland gebruikt kunnen worden om tot een beter inzicht in de achterliggende buurtprocessen te komen.

Om dit te meten zijn momenteel in Nederland geen geschikte instrumenten aanwezig. De leefbaarheidsmonitor en het CBS bieden beperkt inzicht in de achterliggende processen in buurten. Dit is onvoldoende om adequaat onderzoek te doen en om als basis te gebruiken voor het vormen beleid. Daarom willen wij de Community Survey (CS) van Sampson in Nederland gaan toepassen. Sampson heeft deze vragenlijst

ontwikkeld voor buurten in Chicago. Sampson (2002) stelt eveneens dat beleid en onderzoek vaak te kort schieten door alleen te kijken naar de individuen en niet naar de context. Terwijl door achterliggende processen en mechanismen, zoals sociale controle, gedeelde verwachtingen, onderling vertrouwen, organisatorische capaciteit wel veel verklaard kan worden. Deze processen hebben betrekking op onder andere sociale cohesie. De door Sampson ontwikkelde CS betreft een vragenlijst die op deze aspecten in gaat. De CS is onderdeel van het Project on Human Development in Chicago Neighborhoods wat ontwikkeld is om beter inzicht te krijgen in de menselijke ontwikkelingen in de sociale context. Aan de hand van de CS kunnen sociale processen en andere buurtkarakteristieken betrouwbaar en effectief in kaart gebracht worden. Aan de hand van de schalen uit de CS heeft Sampson al meerdere onderzoeken verricht in Amerika (zie hiervoor Sampson et al 1997; Sampson et al.2002; Sampson et al. 2004). Sampson heeft in de CS een aantal schalen gebruikt om de leefbaarheid en veiligheid te meten. Een schaal die vrij centraal staat is de schaal voor ‘collective efficacy’. Deze schaal bestaat uit variabelen die informele controle en sociaal vertrouwen in de buurt meten. Op basis hiervan ontstaat, een schaal die collective efficacy heet. Collective efficacy is de mate waarin bewoners van een buurt in staat zijn om samen doelen na te streven. Wij noemen de ‘collective efficacy’ schaal van Sampson voor het gemak sociale cohesie. Deze schaal wordt in dit onderzoek gebruikt om de hypothesen te toetsen.

Methode

Om de CS te gebruiken in Nederland moest deze aangepast worden. Deze vragenlijst is ontwikkeld voor de Amerikaanse samenleving. Om deze vragenlijst bruikbaar te maken voor Nederlands onderzoek is deze niet alleen vertaald, maar ook inhoudelijk aangepast. Verder is de vragenlijst omgezet van een mondelinge vragenlijst naar een schriftelijke vragenlijst. Kenmerken die specifiek voor Amerika gelden zijn aangepast op de Nederlandse situatie. Typisch Amerikaanse benamingen zijn omgezet naar Nederlandse benamingen. Zo werd ‘gangs’ bijvoorbeeld vervangen door ‘hangjongeren’. Verder zijn de vragen wat betreft opleidingen, loonschalen en soorten verenigingen (sport, buurtvereniging e.d.) aangepast. Om de vragenlijst verder aan te sluiten bij het gekozen onderzoeksgebied, het stadsdeel Noorddijk, is er gekozen om met twee deskundigen te

spreken van de gemeente Groningen (RO/EZ). Met hun specifieke kennis over Groningen zijn enkele vragen aangepast en toegevoegd.

Voordat de vragenlijst naar de respondenten is gestuurd zijn er twee pilots uitgevoerd. Eenmaal schriftelijk bij 32 studenten om er voor te zorgen dat de vragen begrepen werden. Daarnaast zijn er nog een negental mondelinge enquêtes afgenomen om te kijken of de vragenlijst goed te begrijpen is voor de respondenten en om te kijken of de vragenlijst consistent is.

De definitieve vragenlijst is weer terugvertaald naar het Engels door het Taalinstituut van de Rijksuniversiteit Groningen. Dit is gedaan om te kijken of er geen fouten in de vertaling waren gemaakt. Uit deze tweede vertaling kwamen geen aspecten naar voren die in de interpretatie van de vragen een probleem op zouden leveren.

De steekproef (n = 5000) is getrokken uit de gehele populatie van Groningen. Uit deze steekproef is opnieuw een a-selecte steekproef getrokken voor het stadsdeel Noorddijk (n = 500). Bij het trekken van de steekproef is uitgegaan van een minimale leeftijd van 18 jaar. Vervolgens zijn er 500 vragenlijsten verstuurd, inclusief een antwoordvelop. Na een week is er een reminder verstuurd, om de mensen die de vragenlijst nog niet hadden terug gestuurd aan te sporen dit alsnog te doen. Van de 500 vragenlijsten zijn er 158 terug gestuurd. Een respons van 32% is voor een schriftelijke vragenlijst goed te noemen. Van de respondenten is 63% vrouw en 37% man. De gemiddelde leeftijd is 48 jaar.

Het aantal inwoners van buitenlandse afkomst is in de steekproef vrijwel gelijk aan de gegevens afkomstig van het CBS (+/- 5%). De leeftijdsopbouw is vergelijkbaar met de CBS gegevens, hoewel de groep 45 tot 65 jaar oververtegenwoordigd is en onze steekproef een minimum leeftijd had van 18 jaar.

Om de hypothesen te toetsen is gebruikt gemaakt van vier schalen. Om sociale cohesie te meten is gebruikt gemaakt van de 'collective efficacy' schaal van Samspon. De schalen voor geweld, wanorde en onveiligheidsgevoel, hebben we zelf samengesteld.

De schaal sociale cohesie (collective efficacy) is samengesteld uit twee andere schalen; de eerste schaal meet informele sociale controle en de tweede schaal meet sociaal vertrouwen. De schaal informele controle is samengesteld aan de hand van vijf items. De respondenten is gevraagd aan te geven tot in hoeverre het waarschijnlijk is dat

mensen uit hun buurt in zouden grijpen als kinderen in de buurt zouden spijbelen, met graffiti spuiten of als er wordt gevochten. Op deze manier wordt gekeken in hoeverre buurtbewoners elkaar controleren en sanctioneren.

Tabel 1: Informele controle

Geef aan tot in hoeverre het waarschijnlijk is, dat mensen uit uw buurt op de volgende manier zullen handelen.

	<i>Ze er waarschijnlijk</i>	<i>Waarschijnlijk</i>	<i>Onwaarschijnlijk</i>	<i>Ze er onwaarschijnlijk</i>
Handelen als jongeren spijbelen en rondhangen	21,2%	37,9%	30,3%	10,6%
Handelen als jongeren graffiti spuiten	11,7%	18,2%	49,6%	20,4%
Handelen als jongeren zich respectloos gedragen	10,9%	19,7%	57,7%	11,7%
Handelen als jongeren vechten	4,6%	10,7%	56,5%	28,2%
Handelen als voorzieningen worden gesloten	4,6%	12,2%	48,9%	34,4%

Tabel 1 laat de bereidheid tot informele controle zien. Wanneer jongeren spijbelen en rondhangen op straat is de kans het grootst dat de buurtbewoners zullen in grijpen. De informele controle is het sterkst aanwezig bij spijbelende en rondhangende jongeren. De data toont aan dat slechts een klein deel van de respondenten bereid is in te grijpen bij gevechten. Ook wanneer er voorzieningen worden gesloten is de kans klein dat de buurtbewoners hier iets aan zullen doen. Deze resultaten zijn in overeenstemming met eerder onderzoek van Flap en Völker (2005).

De tweede schaal, sociaal vertrouwen, wordt gemeten op basis van vijf items. De buurtbewoners is gevraagd om aan te geven in welke mate ze het met een aantal stellingen eens waren.

Tabel 2: Sociaal vertrouwen

Geef voor elk van de volgende stelling aan in welke mate u het er mee eens bent.

	<i>Zeër eens</i>	<i>Eens</i>	<i>Oneens</i>	<i>Zeër oneens</i>
Dit is een hechte buurt	4,7%	48,8%	35,7%	10,9%
De mensen hier zijn bereid buren te helpen	16,1%	74,8%	7,0 %	2,1%
Mensen uit deze buurt delen niet dezelfde waarde	6,1%	37,4%	48,9%	7,6%
Mensen uit deze buurt zijn te vertrouwen	11,0%	76,4%	11,8%	0,8%
Mensen uit deze buurt kunnen over het algemeen slecht met elkaar overweg	0,7%	3,6%	71,2%	24,5%

Tabel 2 laat zien dat het merendeel van de respondenten hun buurt als hecht beschouwt. De meeste mensen vinden dat de buurtbewoners bereid zijn om elkaar te helpen en dat de mensen uit de buurt te vertrouwen zijn. De meeste respondenten geven aan het oneens te zijn met de stelling dat de mensen uit de buurt niet dezelfde waarden delen en dat ze slecht met elkaar overweg kunnen.

De schalen zijn getoetst aan de hand van een betrouwbaarheidsanalyse. Om te kunnen spreken van een betrouwbare meetschaal moet er sprake zijn van Cronbach's alfa die hoger is dan 0.70. De schalen informele controle en sociaal vertrouwen zijn samengevoegd tot één schaal voor sociale cohesie. De schalen controle en vertrouwen correleren onderling $\alpha=0.69$ ($p<0.01$). De alpha van de schaal sociale cohesie met tien items is $\alpha=0.91$. Naast de sociale cohesie schaal zijn er nog drie andere schalen gebruikt. De schaal wanorde bestaat uit negen items en heeft een alpha van 0.91. De schaal geweld bestaat uit zes items ($\alpha = 0.85$). Een schaal om het veiligheidsgevoel te meten, aan de hand van drie items ($\alpha = 0.87$). Voor een volledig overzicht van de schalen en bijbehorende vragen zie bijlage 1: schalen en betrouwbaarheidsanalyses.

Aan de hand van de univariate variantie analyse is in drie fasen getoetst of sociale cohesie effect heeft op wanorde, geweld en het veiligheidsgevoel in buurten. Dit resulteert in drie analyses voor de afhankelijke variabelen. De eerste voor wanorde, de tweede voor geweld en de derde voor het gevoel van veiligheid in buurten. Deze verschillen zijn op wijkniveau vergeleken. In de eerste fase van de analyse zijn de wijken als verklarende variabelen toegevoegd, om te kijken of de wijken significant verschillen op de onafhankelijke variabele. In de tweede fase zijn de controle variabelen

opleidingsniveau en geslacht toegevoegd. Dit zijn variabelen die mede de afhankelijke variabelen verklaren, naast de sociale cohesie. In de derde fase is de schaal sociale cohesie toegevoegd als verklarende variabele.

Resultaten

In de eerste fase is bekeken hoe de wijken verschillen in de mate van geweld, wanorde en onveiligheidsgevoelens.

Tabel 3: Gemiddelden en Standaard Deviaties van wijken op wanorde, geweld en onveiligheidsgevoel.

	Wanorde		Geweld		Onveiligheidsgevoel	
	Min. 0	Max. 2	Min. 0	Max. 2,5	Min. 0	Max. 4
	Gemiddelde	SD	Gemiddelde	SD	Gemiddelde	SD
Drielanden/ Zilvermeer	0,12	0,16	0,00	0,00	0,77	0,79
Oosterhoogebrug/ Ulgersmaborg	0,28	0,34	0,12	0,22	1,31	0,68
Ruischersbrug/ Ruischerwaard	0,07	0,10	0,09	0,22	1,00	0,49
De Hunze	0,29	0,44	0,18	0,25	1,14	0,86
Lewenborg Zuid	0,25	0,33	0,61	0,91	2,33	0,90
Lewenborg Noord	0,57	0,53	0,46	0,56	1,75	1,00
Lewenborg West	0,83	0,80	0,04	0,17	1,73	0,73
Beijum Oost	0,57	0,46	0,43	0,47	2,17	0,84
Beijum West	0,36	0,27	0,23	0,38	1,99	0,91
Totaal	0,40	0,47	0,26	0,44	1,68	0,94

N=157

Tabel 3 geeft een overzicht van de gemiddelden en standaard deviaties van de drie schalen per wijk. Hoe hoger de score op wanorde in de wijk is, hoe meer wanorde er heerst. De schaal wanorde loopt van nul tot twee. Hoe hoger de gemiddelde score op de schaal geweld, hoe meer geweld er volgens de respondenten in hun wijk plaats vindt. Op de schaal geweld is nul de laagst mogelijke score en 2,5 de hoogste mogelijke score. De schaal onveiligheidsgevoel heeft een minimumscore van nul en een maximumscore van vier. Hoe hoger de score op het onveiligheidsgevoel, hoe minder veilig men zich in een wijk voelt.

In Lewenborg West, Lewenborg Noord en Beijum Oost wordt de meeste wanorde geconstateerd. In Ruischersbrug/Ruischerwaard en Drielanden/Zilvermeer wordt de minste wanorde en het minste geweld geconstateerd. Ook Oosterhogebrug en De Hunze scoren hierop laag. Wat geweld betreft scoren Lewenborg Zuid, Lewenborg Noord en Beijum Oost het hoogst. In deze wijken komt dus, volgens de respondenten, het meeste geweld in de buurten voor. De mensen in de wijken in Lewenborg Zuid en Beijum Oost voelen zich het meest onveilig en in Drielanden/Zilvermeer voelen mensen zich juist het meest veilig. De wijken verschillen significant wat betreft wanorde, geweld en veiligheidsgevoel ($p < 0.01$).

Wanorde

Figuur 4: De drie fases voor wanorde: Bèta's en Standard error

	Wanorde fase 1		Wanorde fase 2		Wanorde fase 3	
	B	SE	B	SE	B	SE
Drielanden/ Zilvermeer	ref.		ref.		ref.	ref.
Oosterhogebrug/ Ulgersmaborg	,16	,17	,12	,18	,05	,17
Ruischersbrug/ Ruischerwaard	-,05	,18	-,08	,19	-,16	,18
De Hunze	,17	,18	,18	,18	,06	,18
Lewenborg Zuid	,13	,20	-,06	,21	-,09	,21
Lewenborg Noord	,44*	,17	,41*	,18	,25	,17
Lewenborg West	,71**	,18	,66**	,19	,57**	,18
Beijum Oost	,45**	,16	,41*	,16	,21	,16
Beijum West	,24	,16	,21	,16	,09	,16
Opleidingsniveau			-,02	,02	-,02	,02
Geslacht			,00	,08	,01	,07
Sociale cohesie					-,26**	,07

N=158, * = $p < 0,05$, ** = $p < 0,01$ (tweezijdige toetsing)

Uit de F-toets ($F(8,132)=4.92$) blijkt dat er sprake is van een significant effect ($p < 0.01$). Drielanden/Zilvermeer vormt het intercept. De wijken verklaren 15.4% van de hoeveelheid variantie van de wanorde. Uit tabel 4 blijkt dat Lewenborg West, Beijum Oost en Lewenborg Noord de hoogste B-waarden hebben. Deze wijken hebben een

positief significant effect op de wanorde in de wijken. De andere wijken laten geen significant verband zien met wanorde.

In de tweede fase is gecontroleerd voor de variabelen opleidingsniveau en geslacht. Het opleidingsniveau en het geslacht van de respondent blijken geen invloed op de hoeveelheid wanorde in buurten te hebben.

In de derde fase is de variabele sociale cohesie toegevoegd, om te kijken of sociale cohesie de hoeveelheid wanorde in buurten kan verklaren. Dit model verklaart 22.4 procent van de variantie. Dus hoe meer sociale cohesie er heerst in de buurt, hoe minder wanorde er is in de buurt. De sociale cohesie blijkt een significant effect te hebben op de hoeveelheid wanorde in buurten ($p < 0.01$). Het opleidingsniveau en het geslacht blijven beide niet significant.

Geweld

Tabel 5: De drie fases voor geweld : Bèta's en Standard error

	Geweld fase 1		Geweld fase 2		Geweld fase 3	
	B	SE	B	SE	B	SE
Drielanden/ Zilvermeer	ref.		ref.		ref.	ref.
Oosterhoogebrug/ Ulgersmaborg	,12	,17	,09	,17	,03	,17
Ruischersbrug/ Ruischerwaard	,08	,18	,08	,18	,00	,17
De Hunze	,18	,17	,17	,17	,07	,17
Lewenborg Zuid	,61**	,19	,58**	,20	,38	,20
Lewenborg Noord	,46**	,16	,44**	,17	,29	,17
Lewenborg West	,04	,17	,03	,18	-,04	,17
Beijum Oost	,43**	,15	,43**	,16	,25	,16
Beijum West	,23	,16	,22	,16	,11	,16
Opleidingsniveau			-,00	,01	-,00	,01
Geslacht			-,06	,07	-,06	,07
Sociale cohesie					-,25**	,07

N=153, * = $p < 0,05$, ** = $p < 0,01$ (tweezijdige toetsing)

De wijken verschillen significant, ($F(8,144)=3.55$ bij een significantieniveau van kleiner dan 0.01), in de hoeveelheid geweld in de buurten. De wijken verklaren 11.8 procent van de hoeveelheid variantie van geweld. De wijken Lewenborg Zuid, Lewenborg Noord en Beijum Oost hebben alle drie een positief significant effect op de afhankelijke variabele geweld. Dit houdt in dat het geweld in deze wijken hoger is. De andere wijken verschillen niet significant van de referentiecategorie.

In de tweede fase zijn de twee controle variabelen aan het model toegevoegd. Het opleidingsniveau en geslacht van de respondent zijn in dit model niet significant.

In de derde fase is weer sociale cohesie toegevoegd en blijkt significant te zijn ($p<0.01$). Dit model verklaart 17.9 procent van de variantie in geweld. Sociale cohesie verklaart dus wel degelijk variantie van de hoeveelheid geweld in buurten. Sociale cohesie heeft een significant negatief effect op de hoeveelheid geweld in de wijk. Dit houdt in dat de hoeveelheid geweld door de aanwezigheid van sociale cohesie verminderd. Bovendien blijken de wijken na toevoeging van sociale cohesie niet meer onderling te verschillen. Sociale cohesie is dus een goede voorspeller voor de hoeveelheid geweld.

Onveiligheidsgevoel

Tabel 6: De drie fases voor het onveiligheidsgevoel: Bèta's en Standard error

	Onveiligheidsgevoel fase 1		Onveiligheidsgevoel fase 2		Onveiligheidsgevoel fase 3	
	B	SE	B	SE	B	SE
Drielanden/ Zilvermeer	ref.		ref.		ref.	
Oosterhoogebrug/ Ulgersmaborg	,55	,33	,46	,32	,41	,32
Ruischersbrug/ Ruischerwaard	,23	,35	,17	,34	,08	,34
De Hunze	,38	,34	,44	,33	,34	,33
Lewenborg Zuid	1,57**	,37	1,42**	,37	1,21**	,38
Lewenborg Noord	,99**	,32	,88**	,32	,72*	,33
Lewenborg West	,97**	,34	,81*	,34	,73*	,34
Beijum Oost	1,40**	,30	1,22**	,30	1,03**	,31
Beijum West	1,22**	,31	1,10**	,30	,99**	,30
Opleidingsniveau			-,08**	,03	-,08**	,03
Geslacht (1=man, 2=vrouw)			,37**	,14	,38**	,13
Sociale cohesie					-,28*	,13

N=157, * = $p < 0,05$, ** = $p < 0,01$ (tweezijdige toetsing)

Uit de F-toets ($F(8,148)=6.38$) blijkt onveiligheidsgevoel significant te zijn bij een significantieniveau van kleiner dan 0.01. De wijken verklaren 21.6 procent van variantie van de hoeveelheid onveiligheidsgevoel.

In de tweede fase zijn de twee controle variabelen toegevoegd bij het onveiligheidsgevoel. Het opleidingsniveau en het geslacht zijn in dit model significant ($p < 0.01$). Dit model verklaart 28,2% van de variantie van veiligheidsgevoel.

In de derde fase is sociale cohesie toegevoegd en is significant ($p < 0.05$). Dit model verklaart 29,6 procent van de variantie van het onveiligheidsgevoel. In de tabel is te zien dat sociale cohesie een negatief effect heeft op de onveiligheidsgevoelens. Dit wil zeggen dat sociale cohesie in het model het onveiligheidsgevoel binnen buurten doet afnemen. In alle wijken is dit effect het meest zichtbaar.

Conclusie

In dit onderzoek hebben we gekeken naar het effect van de mate van sociale cohesie op wanorde, geweld en onveiligheidsgevoelens in buurten. Daarnaast hebben we een beeld gegeven van het belang van buurtonderzoek. De data en het bestaande buurtonderzoek in Nederland bieden niet genoeg inzicht over de achterliggende processen in de buurt. De meeste data is afkomstig van het CBS en enquêtes onder bewoners waarbij de vragen niet in gaan op sociale processen in buurten. Voor beleidsmakers is het echter wel van belang om kennis te hebben van wat zich in buurten afspeelt en wat de effecten en oorzaken kunnen zijn van bepaalde factoren in de wijk, zoals sociale cohesie, informele controle en veiligheidsbeleving. De Community Survey (CS) van Sampson biedt de mogelijkheid om dit soort oorzaken, factoren en effecten te meten. Deze vragenlijst van Sampson hebben wij voor dit onderzoek vertaald en toegepast op de Nederlandse situatie. Een aantal van de schalen uit de vragenlijst van Sampson zijn al gebruikt in eerder onderzoek. Deze schalen bleken ook voor onze steekproef betrouwbaar en valide te zijn. Om te kijken naar het effect van sociale cohesie op wanorde, geweld en gevoel van veiligheid in buurten hebben we de schaal voor sociale cohesie overgenomen van de ‘collective efficacy’ schaal van Sampson. Letterlijk betekent ‘collective efficacy’ collectieve doelmatigheid. Wij hebben deze schaal sociale cohesie genoemd om de reden dat we sociale cohesie een betere term vonden voor wat de schaal meet. Namelijk, informele sociale controle en sociaal vertrouwen.

De resultaten laten zien dat sociale cohesie een significant negatief effect heeft op geweld, wanorde en onveiligheidsgevoel. Meer sociale cohesie in de buurt leidt tot minder geweld, wanorde en onveiligheidsgevoelens. Het gaat hier om de perceptie van de buurtbewoners over de hoeveelheid geweld en wanorde en dus niet over de objectieve hoeveelheid. De resultaten ondersteunen onze hypothesen. Dit wijst op het belang van sociale cohesie in buurten.

Het gebruik van schalen om buurtkenmerken te meten is een aanvulling op de bestaande databestanden die gebruikt worden om tot beleid te komen. De leefbaarheidsmonitor geeft gemeten aspecten als veiligheidsbeleving en hechtheid van de buurt slechts aan de hand van één item weer. Dit is oppervlakkig en hierdoor kunnen er

sneller afwijkingen ontstaan. Door het gebruik van schalen in plaats van enkele items is de betrouwbaarheid hoger.

De huidige studie heeft een aantal beperkingen. Een aantal wijken in onze steekproef bevatten maar een klein aantal respondenten. Hierdoor kunnen de resultaten iets afwijken van de werkelijkheid omdat een enkele respons al veel invloed heeft. De wijken waarvan bij ons vooraf bekend was dat het probleemwijken waren kwamen wel in de meeste analyses als zodanig naar voren.

Als controle variabelen zijn alleen geografische variabelen als opleiding en geslacht meegenomen, en leeftijd bleek geen bijdrage te hebben. Voor vervolgonderzoek is het van belang om ook te kijken naar sociaal economische status en aantal koop- of huurhuizen. Deze variabelen kunnen ook invloed hebben op de afhankelijke variabele. De etnische samenstelling van de respondenten kwam niet overeen met de samenstelling zoals bekend bij het CBS. Dit is een moeilijk op te lossen probleem. Dat deze mensen uit de steekproef missen kan leiden tot een vertekening in de mate van sociale cohesie. Omdat het zo kan zijn dat allochtonen minder mee doen in buurtprocessen. Voor toekomstig onderzoek is het van belang om tot een methode te komen waardoor ook deze mensen bij de steekproef worden betrokken. Dit zal waarschijnlijk in de vorm van telefonische interviews moeten, omdat bij deze methode bekend is dat de response hoger is.

Voor de missing values van de schaal voor sociale cohesie zijn schaalgemiddelden ingevuld waardoor het resultaat vertekend kan zijn. Dit was nodig omdat de uitgevoerde co-variantie analyses gevoelig zijn voor een te klein aantal onderzoekseenheden.

We hebben slechts één stadsdeel van Groningen in kaart gebracht. Wij zijn echter niet van mening dat dit ten nadele is van de generaliseerbaarheid voor andere steden in Nederland, omdat de onderzochte wijken zeer divers zijn. Een uitzondering kunnen grote steden als Rotterdam en Amsterdam zijn. In deze steden wonen veel allochtonen die mogelijk niet goed integreren met de rest van de buurtbewoners, waardoor er problemen kunnen ontstaan. Bij onder andere mensen van Marokkaanse, Turkse en Surinaamse afkomst, is sprake van een wij-cultuur. Hierdoor is het mogelijk dat wijken waar veel van

deze groepen allochtonen wonen, hoog scoren op de schaal sociale cohesie, terwijl er door problemen tussen de verschillende groepen in deze buurten hoog gescoord wordt op de negatieve aspecten; wanorde, geweld en onveiligheidsgevoel. Dit zou een interessant onderwerp voor toekomstig onderzoek kunnen zijn.

Voor toekomstig buurtonderzoek is het ook interessant om te kijken naar de effecten van interventies van de overheid. Juist als dit onderzoek gebruikt wordt als ondersteuning van beleid is dit nuttig. In de vragenlijst zijn geen vragen gesteld over interventies van de overheid in buurten. Als deze vragenlijst echter wordt herhaald, kan er wel naar veranderingen door de tijd heen gekeken worden, en kan er zodoende ook wat gezegd worden over effecten van interventies. Dit is interessant als er bijvoorbeeld wijkvernieuwingen hebben plaats gevonden.

Dat sociale cohesie een significante invloed heeft op de hoeveelheid geweld, wanorde en het gevoel van veiligheid in de buurt, betekent dat sociale cohesie aandacht van de beleidsmakers verdient. Door interventies om de sociale cohesie in buurten te verhogen kan de wanorde, geweld en het gevoel van onveiligheid in buurten tegen worden gegaan.

De CS die voor dit onderzoek is omgezet naar in het Nederlands bevat veel nuttige informatie. Het merendeel van de schalen die in de vragenlijst opgenomen zijn zou ook voor beleidsmakers en toekomstig onderzoek een goede informatiebron zijn. Twee sterke punten van deze vragenlijst zijn; ten eerste, het gebruik van de schalen en ten tweede, de focus op het buurtniveau. Op deze manier kan men echt inzicht verkrijgen over wat er in de buurten speelt. Deze vorm van buurtonderzoek kan dus een nieuw perspectief bieden voor wetenschappers en beleidsmakers.

Referenties:

- Duncan G.J. & S.W. Raudenbush (1999) Assessing the Effects of Context in Studies of Child and Youth Development. *Educational Psychologist* 34(1), 29-41
- Elliot, M. (2000) The stress process in neighborhood context. *Health and Place* 6, 287-299
- Flap, H. & B. Volker (2005) Gemeenschap, informele controle en collectieve kwaden in de buurt. *Burgers in de buurt. Samenleven in school, wijk en vereniging*. Amsterdam University Press.
- Lelieveld, Herman (2006) Hoe sturen we de burens? Nieuw onderzoek naar oude wijken. *De academische boekengids*. 54
- Ministerie VWS (2004) Op weg naar een bestendig stelsel voor langdurige zorg en maatschappelijke ondersteuning. Kamerstuk vrijdag 23 april 2004.
<http://www.minvws.nl>
- Sampson, Robert J. & Raudenbush, Stephen W. (1997) Neighbourhoods and violent crime: A multilevel study of collective efficacy. *Science* 277(5328) 918-924
- Sampson, Robert J. & Raudenbush, Stephen W. (2004) The Social Structure of Seeing Disorder. *Social Psychology Quarterly*. 67(4) 319-342
- Sampson, Robert J., J.D. Morenoff, T. & Gannon-Rowley (2002) Assessing Neighbourhood Effects: Social Processes and New Directions in Research. *Annual Review of Sociology* 28, 443-78
- Sampson, Robert J. (2002) Transcending Tradition: New Directions in Community Research, Chicago Style. *Criminology* 40: 13-230.

- Sampson, Robert J. (2003) The neighbourhood context of well-being. Perspectives in Biology and Medicine 46(3) S53-S64
- Roes, H. (2002) Sociale cohesie en sociale infrastructuur: verkenning van beleidsmogelijkheden en bestuurlijke modellen. *Sociaal Cultureel Planbureau*.
- Schnabel, Paul (2004) Rapport Individualisering en sociale integratie. *Sociaal Cultureel Planbureau*. Den Haag
- Vos, H. de, R. Smaniotto & D.A. Elsas (2000). Reciprocal Altruism under conditions of partner selection. *Rationality and Society* 13: 139-183.
- Vos, H. de (2003). Geld en 'de rest'; Over uitzwerping, teloorgang van gemeenschap en de noodzaak van gemeenschapsbeleid. *Sociologische Gids*, Jaargang 50, 3: 285-311.
- Vos, H. de (2004a). 'Community and Human Social Nature in Contemporary Society', *Analyse & Kritik*, 26, 1: 7-29.
- Vos, H. de (2004b). Interactieve effecten van sociale aspiraties, gedrag en omgeving op de kans om gezond ouder te worden. *Intern rapport Vakgroep Sociologie Rijksuniversiteit Groningen*.
- Wilsem, J. van, K. Wittebrood en N.D. de Graaf (2003). 'Buurtdynamiek en slachtoffer schap van criminaliteit: een studie naar de effecten van sociaal-economische stijging, daling en stabiliteit in Nederlandse buurten'. *Mens & Maatschappij* (78) 1, p. 4-28.

Bijlagen

1. Schalen en betrouwbaarheidsanalyses

2. CBS vs CS leeftijdsverdeling

Bijlage 1: Schalen en betrouwbaarheidsanalyses

Schaal Informele controle

Vraag 11: Geef aan tot in hoeverre het waarschijnlijk is, dat mensen uit uw buurt op de volgende manier zullen handelen.

11a Als een groep jongeren uit de buurt aan het spijbelen is en rondhangt op straat, doen de buurtbewoners er wat aan?

11b Als kinderen graffiti spuiten op gebouwen, doen de buurtbewoners er iets aan?

11c Als een kind zich respectloos gedraagt tegenover een volwassene, doen de buurtbewoners er wat aan?

11d Als er en gevecht voor uw huis plaatsvindt en iemand wordt mishandeld, grijpen buurtbewoners dan in?

11e Stel dat belangrijke voorzieningen in de buurt worden gesloten, gaan buurtbewoners dan actie voeren om deze te behouden?

	gemiddelden	SD
handelen als jongeren spijbelen en rondhangen	1,35	,97
handelen als jongeren graffiti spuiten	1,76	,91
handelen als jongeren zich respectloos gedragen	1,69	,83
handelen als jongeren vechten	2,03	,82
handelen als voorzieningen worden gesloten	2,08	,83

Gemiddelde van de schaal	Variantie van de schaal	SD van de schaal	Aantal items
8,91	12,64	3,56	5

Schaal Sociaal vertrouwen

Vraag 12: Geef voor elk van de volgende stelling aan in welke mate u het er mee eens bent.

12b Dit is een hechte buurt.

12e Mensen hier zijn bereid om burens te helpen.

12f Mensen in deze buurt kunnen over het algemeen slecht met elkaar overweg.

12k Mensen in deze buurt delen niet zelfde waarden.

12m Mensen uit deze buurt zijn te vertrouwen.

	gemiddelden	SD
Dit is een hechte buurt	1,61	,71
De mensen hier zijn bereid om burens te helpen	2,08	,56
Mensen in deze buurt kunnen over het algemeen slecht met elkaar overweg	2,21	,58
Mensen uit deze buurt delen niet dezelfde waarden	1,69	,67
Mensen uit deze buurt zijn te vertrouwen	1,99	,50

Gemiddelde van de schaal	Variantie van de schaal	SD van de schaal	Aantal items
9,59	5,17	2,28	5

Schaal sociale cohesie

Schaal informele controle + sociaal vertrouwen.

Deze schaal is ontstaan uit de schalen vertrouwen en informele controle. De onderlinge correlatie tussen controle en vertrouwen is hoog namelijk .69 op een significantieniveau van 0,01.

	<i>N</i>	<i>Minimum</i>	<i>Maximum</i>	<i>gemiddelde</i>	<i>SD</i>
Sociale cohesie	145	,20	3,00	1,83	,55

Schaal wanorde

Vraag 30: In de volgende vraag worden een aantal problemen genoemd die kunnen voorkomen in sommige buurten. Geef aan tot in hoeverre dit bij u in de buurt een probleem is.

- 30a Vuil, afval of glas op straat.
- 30b Graffiti op gebouwen of speelplekken.
- 30c Leegstaande huizen of winkels.
- 30d Drinken van alcohol in het openbaar.
- 30e Gebruiken van drugs.
- 30f Dealen en drugscriminaliteit.
- 30g Groepen jongeren die overlast geven en vernielen.
- 30h Verschillende groepen die niet goed met elkaar op kunnen schieten.
- 30i Verschillende etnische groepen die langs elkaar heen leven.

	gemiddelden	SD
Vuil, afval of glas op straat.	,53	,68
Graffiti op gebouwen of speelplekken	,34	,54
Leegstaande huizen of winkels	,17	,50
Drinken van alcohol in het openbaar	,20	,49
Gebruiken van drugs	,35	,58
Dealen en drugscriminaliteit	,36	,68
Groepen jongeren die overlast geven en vernielen	,61	,65
Verschillende groepen die niet goed met elkaar op kunnen schieten	,21	,56
Verschillende etnische groepen die langs elkaar heen leven	,24	,58

	<i>N</i>	<i>Minimum</i>	<i>Maximum</i>	<i>Gemiddelde</i>	<i>SD</i>
Schaal geweld	141	,00	2,00	,40	,47

Schaal geweld

Vraag 29: Geef voor elke gebeurtenis aan hoe vaak dit is voorgevallen in uw buurt in de afgelopen zes maanden.

- 29a Vuurwapen dreiging of gebruik.
- 29b Burenruzies waarbij politie moest optreden of bemiddelen.
- 29c Openlijke conflicten tussen groepen.
- 29d Aanranding/ verkrachting of poging daartoe waarvan aangifte is gedaan.
- 29f Overallen en geweldsdelicten.
- 29g Ernstige vermoedens van mishandeling of verwaarlozing.

	gemiddelden	SD
Vuurwapen dreiging of -gebruik	,22	,56
Burenruzies waarbij de politie moest optreden of bemiddelen	,43	,70
Openlijke conflicten tussen groepen	,27	,60
Aanranding/verkrachting of pogingen daartoe waarvan aangifte is gedaan	,16	,48
Overvallen en geweldsdelicten	,23	,57
Ernstige vermoedens van mishandeling of verwaarlozing	,28	,65

Gemiddelde van de schaal	Variantie van de schaal	SD van de schaal	Aantal items
1,59	7,30	2,70	6

Schaal veiligheidsgevoel

Tot in hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen?

- 39g Veel mensen in de buurt zijn laat op de avond bang om naar buiten te gaan.
39h Er zijn plekken in deze buurt waar je beter niet kan komen.
39i Je neemt een groot risico als je laat op de avond alleen door deze buurt loopt.

	Mean	Std. Deviation
Veel mensen in de buurt zijn laat op de avond bang om naar buiten te gaan	1,73	1,04
Er zijn plekken in deze buurt waar je beter niet kunt komen	1,90	1,14
Je neemt een groot risico als je laat op de avond alleen naar buiten gaat	1,41	,99

Gemiddelde van de schaal	Variantie van de schaal	SD van de schaal	Aantal items
5,04	7,95	2,82	3

Bijlage 2: CBS vs CS leeftijdsopbouw

	0 tot 15 jaar	15 tot 25	25 tot 45	45 tot 65	65 jaar en ouder
CS	0,0%	1,9%	35,5%	58,6%	4,5%
CBS	21,5%	13,4%	30,5%	29,5%	5,0%